

bonis operibus ac largiflua lacrymarum effusione. Beatum namque Petrum apostolorum principem legimus prius culpam flevisse; quid tamen poenitens in fletu dixerit non invenimus. Lacrymatum esse dicitur, verum quod preces quoque satisfaciens fuderit, non refertur. Cur hoc, nisi quod utiliores sunt preces lacrymarum quam imploratio sermonum? quia sermo in precando falli potest. Sermo enim interdum non totum hominis profert negotium: lacrymæ totum sæper loquentes produunt affectum, et ideo Petrus in

poenitentia sua jam non utitur sermone quo Christum negaverat, ne illi sermoni non crederetur ad confitendum quo usus fuerat ad negandum. In omni igitur culpa prius flendum est; et sic deinde precandum: lacrymæ enim tacite quodammodo preces sunt. Veniam non loquendo postulant, sed merentur. Causam non dicunt, et misericordiam consequuntur quam ab ipso Redemptore nostro consequi possumus, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IN SERMONEM SEQUEM

MAI MONITUM.

(Mai. Script. Vet. Vat. Collectio.)

Cum mihi pervetusta quædam exhortatio ad Francorum regem in prisco reginæ Sueviæ codice observata fuisset, hanc divulgare non dubitavi. De qua ut brevissima quæ sentio dicam, ea videtur mihi ad Clodoveum II, Neustriæ et Burgundiæ regem, scripta, qui puer quadriennis regnum adiit, tenuitque annis XVIII, ab anno 638 ad 655, qui ei mortuarius fuit. Tum quia matris Mathildis reginæ nulla fit inter aulicos qui ab oratore innuuntur mentio, compositum sermonem judico post annum certe 640, qui supremus Mathildi fuit. Ac sane constat missam

esse hanc adhortationem ad regem adolescentulum; puto tamen saltem ad decennem potius quam ad quadriennem, apud quem vana oratoris locutio fuisset. ipsum porro oratorem sacerdotem vel potius episcopum fuisse apparet; itaque mihi de sanctis episcopis vel Audoeno vel Eligio cogitare placebat; qui ambo apud Clodoveum II et Dagobertum patrem magna cum auctoritate versati sunt. Certe ad has meas conjecturas quod attinet, legere proderit Cointium in ecclesiasticis Francorum annalibus, tom. III, ubi Clodovei II regnum late describitur.

IN CHRISTI NOMINE INCIPIT SERMO AD REGEM.

Moneo sublimitatem tuam, nobilissime rex, ut quæ tibi charitatis stylo scribere præsumpsi, excellentia tua benigne dignetur recipere. Oportet, scilicet, te, piissime rex, frequenter sacras recensere Scripturas, ut in eis antiquorum et Domino placentium regum valeas cognoscere causas; qualiter ipsi per humilitatis custodiam Domino placuerunt; quorum vestigia si secutus fueris, honorem longævum regni præsentis, et insuper vitam obliuebis æternam. Rex enim David sapiens humilisque jugiter opera bona secundo quæ Domino erant placita, prælia quæ fuerant contra illum parata semper vicit, templum Domini ipse ædificare cœpit, illiusque ejus Salomon illud postea ad perfectionem perduxit, quia per prophetam Dominus ei locutus est dicens: Ex femoribus tuis exiet qui hanc domum meam postea ædificabit; qui Salomon rex tantam sapientiam tantamque prudentiam habuisse legitur ut in ejus dictis nullus sit qui reprehendat usque ad unum iota: rectus fuit in judicio, sapiens in eloquio, omnesque motus suos totos regales habuit.

Isti reges supradicti semper prophete Domini quod eis denuntiaverunt, intento sensu audierunt. Quamobrem, gloriosissime domine, modo oportet te ut et sacerdotes audias, et consiliarios seniores diligas, simulque et illum qui post te palatium tuum regit, et ad eorum doctrinam quam tibi indicant vigilantè attendas, quia vulgari sermone ita dicitur: Qui cum pluribus consiliatur, solus non peccat. Dig-

num est etiam ut personarum maturam ætatem et consilium habentium non surdus auditor fias, sed claro moderamine ipsos audias; juvenum quidem, qui tibi proximi assistunt, cauto ordine eorum verba recipe, quia per juvenum consilia sæpe casus evenit, et in senioribus eloquii stabilis dignitas perdurat. Salomon quidem quando regnum accepit atque in eo unctus fuit, evigilavit mane et ita oravit in templo Domini dicens: Domine Deus, tu me servum tuum regnare fecisti, ego autem sum perparvus, et ignorans egressum et introitum meum, et servus tuus in medio populi est quem elegisti infiniti qui numerari et supputari non potest præ multitudine. Dabis ergo servo tuo cor docibile, ut judicare possit populum tuum et discernere inter malum et bonum. Instrue me, Domine, viam rectam in qua ambulem, et da mihi sapientiam atque intellectum in omnibus sensibus meis, ut armis fidei circumdatus in omni intelligentia et monitione circa me tuæ protectionis auxilium habeam. Et cum hæc orasset, exaudita est oratio ejus, et locutus est angelus Domini ad eum dicens: Quia non petisti aurum, nec argentum, neque divitias aut animas inimicorum tuorum, ideoque quod postulasti dabit tibi Dominus, hoc est sapientiam et intellectum.

Ergo si tu, domine, bona postulas a Domino, et si fueris mensuratus in verbis, firmus in dictis, fœderator in animo, in charitate locuples, in bonitate subtilis, in salutatione receptaculum habens, in dispensatione sensatus, in judicio rectus, in vindicta

* Clodovei II intelligo majorem domus Erchoaldum, virum strenuum atque sapientem, uti eum ap-

pellat Fredegarius, apud Cointium, annal. Franc. t. III, p. 333.

pious, in pauperibus misericors, Dominus augebit annos tuos longævos, sicut fecit antecessoribus tuis regibus, qui in hoc sæculo nobiliter regnaverunt. Tu quidem, domine, si in ista juvenili ætate perfectus fueris, omnes gentes tibi adversantes de tuo recto et justo regimine pavebunt, omnes fideles tui tecum gaudebunt, universi te timebunt, et audient et diligunt, cuncti gratias agent divino rectori Domino nostro Jesu Christo eo quod talem super se meruerunt habere regem. Cum inter ipsos in consilium veneris, semper sereno vultu eorum verbis aurem præbe; sollicitus considera quomodo singuli circa te loquantur, pro stabilitate patriæ, pro causis emendandis, pro tua salute, pro iis quæ ordinanda et tractanda sunt in regio palatio. Omnia hæc oculi tui instanter inspiciant, et aures tuæ prudenter audiant. Quoties vero veneris inter illos, sic sis sollicitus quasi puer qui sapienter vult discere litteras; tantaque prudentia tua inter ipsos appareat, ut eis loquentibus, tu non sis discipulus, sed magister; ubi autem videris sapientem hominem, peculiariter eum recipe, et fabulas diversas cum illo habeas. quia sicut scriptum est: *Si arguas sapientem, diligit te; et si irrideas derisorem qui non intelligit, injuria est te audire.* Et item dicit: *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit quando locutus fuerit.* Jocularis quis curiales sermones habet ad loquendum? ne libenter eum audias. Et quando tu cum sapientibus locutus fueris, aut cum tuis ministerialibus bonas fabulas habueris, jocularis taceant, quia plus te oportet recomendere sapientiam in cubiculo cordis tui, quam fatuos et stultos sermones loquentes audire; quia ubi sapientia vera habitat, Dominus ibidem mansionem facit.

• Lotharius atavus tuus tres filios habuit, Hildebertum, Clodoveum, et Clodomirum. In Hildeberto quidem tanta sapientia et patientia fuit, ut non solum seniores, sed etiam et juniores, paterno affectu diligeret; et quicumque adhuc ex ipsis ejus memorant nomen, extensis manibus tam sacerdotes quam et laici ejus spiritum commendant, eo quod ipse locis sanctorum seu fidelibus suis semper largus fuerit in dandis muneribus. Clotarius autem senior habens quinque filios, ex cujus stirpe tu procedis, fortis fuit in eloquio, acquisitor patriæ, nutritor fidelium. Hoc autem inter reliqua satis dulce est commemorari de eodem avo tuo Clotario, quia tanta fuit ejus benignitas secundum Dominum, ut non solum justus videretur esse in operibus, sed quasi sacerdos in hoc sæculo conversatus est: ille rexit Francos, ædificavit ecclesias. Ergo tu, dulcissime domine, quia parentes tui tam grandem habuerunt intelligentiam atque doctrinam, sic age per singula quomodo regem decet: non in levitate sis positus, non iracundia animo tuo dominetur, quia sic dicit Apostolus: *Ira enim viri justitiam Dei non operatur.* Non ebriosis conjungaris, quoniam scriptum est de eis: *Ebriosi*

A regnum Dei non possidebunt. Attende diligenter, ut non inordinate alicui reddas responsum, sed in tua loquela sis eruditus et verax, quia ita sapiens Salomon ait: *Eruditus in verbis reperiet bona.* Quando tibi aliquis aut pro tua utilitate aut pro sua necessitate aliquid suggerit, non in animo tuo contra ipsam maligne aliquid aut superbe teneas, sed sic moderate et honeste age sicut decet regem, et Scriptura docet: *Sol non occidat super iracundiam vestram;* sed si aliquid contigerit unde ira commotus fueris, cito animus recipiat pacem, quia Dominus, sicut legitur in Scripturis, super patientem animum verbum promissionis suæ dignatur largiri.

Quod vero, gloriosissime domine, rusticitas mea vobis scribere præsumit, regalis industria hoc mente devota pertractet, et intento animo a Deo petat auxilium, qui dat omnibus in fide postulantibus affluentiam, sicut scriptum est, et non improperat. Et cum his hujusmodi te officiis regis pietati congruentibus exercere studueris, rex esse perfectus poteris, simulque et gloria Domini de coelo super te veniet, ut sermo Davidicus jure impleatur in te, quatenus in virtute Domini læteris, o rex, et super salutare ejus exultes vehementer Desiderium animæ tuæ tribuet tibi Dominus, voluntates laborum tuorum non fraudabit. Æquitate directa sit gloria tua in salutare ejus; gloriam et magnum decorem imponat super te; illuminet te Dominus, et impleat omnes rectas petitiones cordis tui, et consilium tuum in bonis actibus confirmet, ut pro te dicant cuncti Christiani: *Domine, saluum fac hunc regem nostrum, et exaudi nos in die qua invocaverimus te.* Si speraveris in Domino et feceris bonitatem, coram illo, pascers in divitiis ejus. Revela Domino interiora cordis tui, et spera in eum, et ipse faciet, et deducet quasi lumen justitiam tuam, et judicium tuum lucere faciet sicut meridiem. Ergo tu subditus sis semper Domino, et obsecra eum, ut dono gratiæ suæ vitam tuam gubernet et disponat; quia si hoc non feceris, nihil erit utile, quod sic testatur Scriptura: *Qui inique agunt, exterminabuntur; qui vero expectant Dominum, ipsi in hereditatem possidebunt regnum.* Ergo tu expecta Dominum, ut ipse custodiat viam tuam, ut et tu cum pace inhabites terram. Custodi autem veritatem, et vide requiritatem, quia salus est justorum a Domino, et ipse protector est eorum in tempore tribulationis. Adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos, et salvos faciet eos, et eruet eos a peccatis eorum. Ostendet Dominus misericordiam suam timentibus se; sicut tibi faciet, si fueris pius et misericors et timens Deum, consolator pauperum, quia sic in psalmo dicitur: *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem; in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum.* Et illi viri beati sunt, qui in hoc principio regni tui, quod modernis temporibus, Domino donante, regis, bona gerunt, recta prosequuntur, atque justitiam faciunt, quia si

tharius I.

• Clodovei II Pater Dagobertus, avus Clotarius II, proavus Chilpericus, atavus (seu abavus, nam vocabulum promiscue interdum ponitur a Latinis) Lo-

• Rusticitatem ad styli simplicitatem refero, non ad personæ humilitatem.

meditantur, et tibi vivendi solatium præstant, et mercedem futuram in cunctis sibi acquid longe lateque tam in tuo regno quam et quis patriis magnam esse nobilitatem per in palatio gaudebunt, ubi veritas non abne- d justitia pronuntiatur, ut, abstersa mundana e, æquitatis radiante lumine, sic justitia , ut cum laude clarifcetur Dominus, justicio in cauto palatio judicatio lætifcentur, et t pauperes, viduæ defensionem habeant, or- telam suscipiant.

Et, o rex Francorum illuster, dulcissime filii, ama illum, semper tibi præsentem; et invisibilem humanis oculis credas, tamen adora eum; et quantum ipse tibi de die in honorem dederit, tanto amplius illum dilige, cum quotidie satis humiliter, ut det tibi sa- gubernandi regnum, quod ab i, so accepisti; illi illi placuerit quod regnes, semper ei pla- ideres; quia omne donum bonum desursum endens a Patre luminum; quoniam non po- to accipere quidquam, nisi ei datum fuerit. Ideo enim hominibus dantur dona a Domino ates, ut Auctori gratiæ referantur. Ministrum te scias ad hoc constitutum ab ipso, ut qui- rona faciant, te habeant misericordem adju- rificem fortem te cognoscant hi qui faciunt t antequam faciant, te timeant. Pleno cordis cogita sollicite qualiter in omni vita tua a erneris, ut diu et feliciter tu alios regas. nia et post omnia cave pravorum consilia, et rum acceptiones. Sine honorum consilio ni- t, sed unicuique suus honor servetur. Unum- s sua fides commendat. Vide ne ames eum us odit, id est, qui ejus contemnit præcepta,

A neque eum odias quom Deus diligit, hoc est, qui ejus mandata custodit. Noli diligere adulatorem, sed ama eum qui tibi dicet veritatem. Honora sacerdotes; magnifica Deum timentes; veritatem ama et seque- re; clamores populi moderate compece; judices pravos corripere viriliter. Sic te, Domino adjuvante, tempera in omnibus, ut qui mali sunt in omni gradu regalem timeant auctoritatem, legem, et rationem; boni vero ament fidem et misericordiam; singuli judicent justum judicium. Tu vero conserva unius tori castitatem. Sapientium dicta prudenter interroga; nec te pudeat interrogare quod nescis, nec præcere coneris quod ignoras, ne forte per vanam gloriam offendas gloriam Dei; multum enim talis homo displicet Deo. Purum sensum habe per singula; stabilis sit sermo tuus; considera eum antequam defnias, et postquam finieris, non mutes eum; si tamen non ma- lus sit aut noxius, non decet regem mutabilem esse; scias vero quod nullus potest esse fidelis regi cujus sermo non stat. Cave calcare ova aspidum nuda planta; recordare præterita, et cogita futura. Intel- lige quod scriptum est: *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Cogita diem novissimum, ut non pecces per securitatem. Sapientior est qui inantea præparat, quam qui retro relinquit. Nutri nunc reliquias Fran- corum, hoc est filios eorum paterno potius affectu quam crudeli imperio.

Hæc autem paucissima verba supra vires meas scripsi conctus amore tuo et Francorum omnium. Scias quia si ista super scripta sub tuo regimine gesta fuerint, ille vitæ tuæ et regni tui dignabitur augere spatia, qui ter quinos annos Ezechie regi superad- dens concessit ad vitam. Salutem humiliter a Domino perpetuam tibi et omnibus tuis dandam imploro, o dulcissime rex.

SS. ELIGII ET AUDOENI EPISTOLÆ.

EPISTOLA SANCTI ELIGII

AD SANCTUM DESIDERIUM CADURCENSEM EPISCOPUM.
(Vide supra, hujusce tomi col. 259.)

SANCTI ELIGII CHARTA °

clesiæ a se conditæ in agro Solemniacensi donat ipsum agrum Solemniacensem, et ut ibi habitantes regulam teneant sancti Benedicti et sancti Columbanii (ann. 631).

mine Patris et Filii et Spiritus sancti. Ego servus omnium servorum Christi, dominiæ ceteræ ecclesiæ, quam in honorem sanctorum Pauli apostolorum, Pancratii et Dionysii, Martini, Medardi, Nevidii

imus juxta apographum anno 1664 legaliter n ex mandato curiæ Burdegalensis, ab uno e is senescalliæ Lemovicensis, cum instrumento dno Solemniacensis monasterii deprompto. andaverunt Mabillonius, in Actis SS. ordinis dicti, sæc. II, pag. 468, et auctores Novæ r., instr. t. II, col. 183. Inter uncas va- tiones apponimus excerptas ex Editione Ma- si chartam eruerat ex ms. Codice Solemnia- lcuratior hujus Editio videtur quam apogra-

D Remigii] atque Germani confessorum in suburbio Lemovicensi, in terra et fundo agri Solemniacensis, Deo auctore, construxi, ubi, et auspice Christo præ- esse dignoscitur vir venerabilis Rimaclus [Mab., Rimaclus] abbas, cum reliquis fratribus. Legum la-

phum quo utimur, licet authentica collatione sit prædi- tum, prout liquet tum ex variis lectionibus quas ascribendas duximus, tum ex notis infra subjectis. Certe hinc est conjiciendi locus exemplum quod sequimur non ex originali, sed ex adulterato apographo exscriptum, vel ab exscriptore ipso vitiatum fuisse. Ideo autem chartam ex hoc exemplo edimus, ut pateat qualem mereantur fidem collationes quibus sa- pius apographa vallaverunt viri ab arte critica prorsus alieni.